

महाराष्ट्र शासन

क्र. लपायो-२०१७/प्र.क्र.२२६/जल-१
मृद व जलसंधारण विभाग,
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दि. १ नोव्हेंबर, २०१७.

प्रति,
सर्व जिल्हाधिकारी,
सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद.

विषय :- जलयुक्त शिवार अभियानांतर्गत सन २०१७-१८ या वर्षी टंचाईमुक्त करण्यासाठी निवड करण्यात आलेल्या गावातील आराखड्या नुसार हाती घ्यावयाच्या दुरुस्तीच्या कामासंदर्भात.

संदर्भ :- शासनाचे सम क्रमांकाचे पत्र दि. १७ ऑक्टोबर, २०१७.

कृपया उपरोक्त संदर्भित पत्र पहावे.

२. राज्यात राबविण्यात येत असलेल्या जलयुक्त अभियान अंतर्गत सन २०१७-१८ या वर्षाकरीता निवडण्यात आलेल्या गावांमधील अभियानाची अंमलबजावणी करण्यासंदर्भात शासनाकडून निर्गमित करण्यात आलेल्या विविध सूचना विचारात घेऊन अभियानाची अंमलबजावणी अधिक सुयोग्य पध्दतीने करण्यासाठी सर्व विभागीय स्तरावर अभियानाशी संबंधित सर्व क्षेत्रिय यंत्रणांचे प्रशिक्षण नुकतेच पार पडलेले असून, या प्रशिक्षणामध्ये अभियानाची अंमलबजावणी संदर्भात तपशिलवार मार्गदर्शन करण्यात आलेले आहे. या प्रशिक्षणामध्ये पाझर तलाव, गाव तलाव, माती नाला बांध, सिमेंट नाला बांध, कोल्हापूरी पध्दतीचा बंधारा व दगडी सिमेंट नाला बांध या उपचाराच्या दुरुस्तीच्या कामांसंदर्भात शासन स्तरावर विचाराधीन असलेल्या प्रस्तावित आर्थिक व तांत्रिक मापदंडाबाबत मार्गदर्शन करण्यात आलेले आहे. तसेच जलयुक्त शिवार अभियान अंतर्गत घ्यावयाच्या वर नमूद उपचाराच्या दुरुस्तीच्या कामांसंदर्भात दुरुस्तीवरील खर्च हा अशा उपचाराच्या नविन कामाच्या प्रचलित आर्थिक मापदंडाच्या कमाला २० टक्के पेक्षा अधिक असणार नाही याची दक्षता घेण्याचे देखील निदेश उपरोक्त संदर्भित दि. १७ ऑक्टोबर, २०१७ च्या पत्रान्वये

देण्यात आलेले आहेत. या संदर्भात तांत्रिक बाबी संदर्भात पुढीलप्रमाणे निदेश देण्यात येत आहेत.

अ) पाझर तलाव /गाव तलाव/माती नाला बांध :-

i) सांडवा पूर्णपणे वाहून जाणे, सांडव्याच्या बारची तुटफूट होणे, पाझर तलावाची भिंत व सांडव्याचा बार या दरम्यान असलेली फ्लॅक वॉल (उभी भिंत) याची तुटफूट, सांडव्याच्या आतील बाजूने होणारे मोठे पाझर, सांडव्याच्या अधो भागात (Down Stream) पाण्याच्या आघाताने झालेले खोल खड्डे ह्या बाबी सांडवा दुरुस्तीमध्ये समाविष्ट असून पूर्णपणे/अंशतः वाहून गेलेल्या सांडव्यावरील दुरुस्तीचे काम करण्यात यावे व अशी दुरुस्ती करताना राफ्ट फाऊंडेशन सारख्या तंत्राचा वापर करावा. सांडवा बार क्षतीग्रस्त झालेला असल्यास सांडवा बारची डागडुजी प्रचलित पध्दतीने करण्यात यावी. पाझर तलाव व सांडवा बार यामधील उभी भिंत (फ्लॅक वॉल) ची तुटफूट झालेली असल्यास प्रचलित पध्दतीने तुटफूट झालेले दगड (Masonry Work) यांची आवश्यक त्या ठिकाणी दगडाने (Masonry Work) किंवा संधानकाने बांधणी करून फ्लॅक वॉल पूर्ववत करण्यात यावी.

ii) तलावाच्या आतील बाजूने जलरोधक खंदकातुन (Cut Off Trench) मधून होणारे पाझर थांबविण्यासाठी (तलावमध्ये /लगत काळी माती उपलब्ध असल्यास) तलावाच्या आतील बाजूस (Up Stream) आवश्यक त्या खोलीचा चर घेऊन चरामध्ये पाझर तलावामध्ये उपलब्ध असलेली काळी माती भरण्यात यावी व त्यानंतर पाणी टाकून दबाई (Compaction) करण्यात यावे. तलावामध्ये /लगत काळी माती उपलब्ध नसल्यास, अशा ठिकाणी काढण्यात आलेल्या चराच्या लांबी व ऊंची या आकारमानाची ५०० Micron जाडीची HDPE आयएसओ प्रमाणित Sheet टाकण्यात यावी व काढण्यात आलेली माती /सॉफ्ट माती/मुरुम / (उपलब्ध असलेल्या) यांनी तो चर भरण्यात यावा. अशा प्रकारची HDPE Sheet टाकताना COT हा पूर्णतः जलअवरोध करण्याच्या अनुषंगाने HDPE Sheet ची ऊंची निश्चित करण्यात यावी.

iii) तलावाच्या भिंतीतून/बांधातून होणारे पाझर थांबविण्यासाठी तलावामध्ये /लगत काळी माती उपलब्ध असल्यास भिंतीवर/बांधावर ६० सें.मी. जाडीचा काळ्या मातीचा थर व ३० सें.मी. मुरमाचा थर देण्यात यावा व त्यानंतर योग्य ती दबाई करण्यात यावी तदनंतर उपलब्ध असलेल्या दगडाचा वापर करून, तसेच आवश्यक असल्यास अतिरिक्त दगड उपलब्ध करून त्यावर शुष्क अश्मपटल (Dry Stone Pitching) करण्यात यावे. तसेच तलावामध्ये /लगत काळी माती उपलब्ध नसल्यास COI मध्ये टाकण्यात आलेल्या अशा प्रकारची HDPE Sheet भिंतीच्या वरील भागात सुध्दा टाकण्यात यावी. भिंतीवर/बांधावर ६० सें.मी. जाडीचा मुरमाचा थर देण्यात यावा. तदनंतर उपलब्ध असलेल्या दगडाचा वापर करून तसेच आवश्यक असल्यास अतिरिक्त दगड उपलब्ध करून त्यावर शुष्क अश्मपटल (Dry Stone Pitching) करण्यात यावे. अशाप्रकारे HDPE Sheet ची ऊंची ही तलावापासून ३ मीटरच्या मर्यादेत ठेवण्यात यावी. धरणाच्या उर्ध्व भागाच्या भिंतीचा उतार ३:१ या प्रमाणात ठेवण्यात यावा.

ब) कोल्हापूर पध्दतीच्या बंधान्याची दुरुस्ती :-

- i) पायातून गळती होत असल्यास कोल्हापूरी बंधान्यांच्या वरील बाजुस (up Stream) पायापासून (Foundation) ते Sill level पर्यंत ३० सें.मी. X ३० सें.मी. संधानकामध्ये Beam घेऊन ती मधून आवश्यक जाडीची कॉंक्रीट पडदी टाकण्यात यावी.
- ii) पिअर वॉलची तूटफूट होवुन ५० टक्केपेक्षा कमी क्षतीग्रस्त असल्यास, त्या ठिकाणी उपलब्ध असलेल्या साहित्याचा वापर करून त्याची पुर्नबांधणी करण्यात यावी व ५० % पेक्षा अधिक तूटपूट असल्यास नविन पिअर घेण्यात यावा.
- iii) चॅनल नादुरुस्त असल्यास किंवा जागेवर उपलब्ध नसल्यास चॅनेलची पुर्नबांधणी करण्यात यावी. काही ठिकाणी कोल्हापूरी बंधान्याचे गेट हे जागेवर उपलब्ध नसतात (चोरी किंवा अन्य कारणाने) किंवा क्षतीग्रस्त झालेले असतात, अशा ठिकाणी दुरुस्त करण्यासारख्या गेटची प्राधान्याने स्थानिक रित्या दुरुस्ती करण्यात यावी. किरकोळ दोष असलेले गेट Scrap न करता त्याची वरील प्रमाणे स्थानिकरित्या दुरुस्ती करण्यात यावी. रबर

सील खराब असल्यास चांगल्या दर्जाचे ISI मार्क असलेले रबरी सील उपलब्ध करून घेण्यात यावेत.

iv) कोल्हापूर पध्दतीच्या बंधान्याचे Out Flanking दुरुस्तीकरिता आवश्यक असलेला मातीचा भराव त्या ठिकाणी टाकण्यात यावा व त्याची दबाई करण्यात यावी. भरावाकरिता लागणारी आवश्यक माती को.प. बंधान्याच्या बुडीत क्षेत्रातून उपलब्ध करण्यात यावी. भराव आवश्यकतेनुसार दुरुस्त करण्यात यावा. को.प. बंधारे गेट काढणे/टाकण्याचे कामे पाणी वाटप संस्थेच्या माध्यमातून करण्यात येऊ शकतील.

क) सिमेंट नाला बांध स्थापत्य दुरुस्ती :-

i) सिमेंट बंधारा गळती प्रतिबंधक उपाययोजना करण्याकरीता सिमेंट बंधान्याच्या आतील बाजूस (upstream) २० सें.मी. जाडीच्या सिमेंटची पडदी घेण्यात यावी. यामध्ये ८ ते १२ एमएम. जाडीचे स्टील वापरण्यात यावे. या पडदीचा पाया कठिण खडकामध्ये ३० सें.मी. खोलीपर्यंत गुतावा म्हणून करण्यात यावा. अशा प्रकारची पडदी ही सिमेंट बंधान्याच्या भिंतीचा वरचा भाग (बार) पर्यंत घेण्यात यावी. सिमेंट बंधान्याखालील बाजूस (Downstream) मध्ये दगड निखळले असल्यास त्या दगडांची पुर्नबांधणी करण्यात यावी.

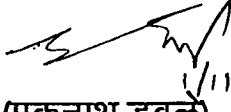
ii) सिमेंट बंधारा Out Flanking झालेला असल्यास बंधान्याच्या बुडीत क्षेत्रातील माती भरावाच्या कामासाठी वापरण्यात यावी. भरावाच्या मजबूतीकरीता आवश्यक ती दबाई करण्यात यावी. अधोभागात भिंतीजवळ काही खड्डे पडले असल्यास असे खड्डे सिमेंट काँक्रीटने आवश्यकतेनुसार Grouting /pointing करून भरण्यात यावेत. सिमेंट बंधान्यांच्या खालच्या बाजूने पाण्याच्या प्रवाहामुळे Water Cushion क्षतीग्रस्त झालेले असल्यास त्या ठिकाणी आवश्यकतेनुसार pointing करण्यात यावे.

३. वरीलप्रमाणे तांत्रिक बाबींचा अवलंब दुरुस्तीची कामे करतांना करण्यात यावा तसेच दुरुस्तीच्या कामाच्या अनुषंगाने सक्षम प्राधिकार्याकडून प्राप्त होणाऱ्या निरीक्षण टिप्पणीनुसार दुरुस्तीच्या कामाचे अंदाजपत्रक तयार केल्यानंतर प्रस्तावांना निधीच्या उपलब्धतेनुसार तांत्रिक मान्यता प्राप्त अंदाजपत्रकास योजना निहाय सक्षम प्राधिकार्याची

तांत्रिक व प्रशासकीय मान्यता घेण्यात यावी. सक्षम प्राधिकार्यांनी निधीच्या उपलब्धतेनुसार प्रशासकीय मान्यता देण्याबाबत दक्षता घ्यावी.

४. एका प्रकल्पाच्या संपुर्ण दुरुस्तीचे एकच अंदाजपत्रक तयार करण्यात यावे व दुरुस्तीच्या कामाचे भाग करण्यात येवु नयेत. ज्या प्रकल्पांना पुर्ण होवुन १० वर्ष किंवा अधिक कालावधी झालेला आहे, असे प्रकल्प आवश्यकतेनुसार दुरुस्तीसाठी पात्र ठरविण्यात यावेत. एकदा दुरुस्त करण्यात आलेल्या प्रकल्पांकरीता किमान पुढील ५ वर्षे दुरुस्ती अनुज्ञेय असणार नाही. सर्व साधारणपणे स्थापत्य कामांमध्ये माती व मुरुमासाठी वहन अंतर (Lead) हे एक कि.मी. पर्यंत असावे. को. प. बंधारा दुरुस्ती काम पूर्ण होण्यापुर्वी पाणी वापर संस्था स्थापन करण्यात यावी.

उपरोक्त कार्यपध्दतीचे दुरुस्ती उपाययोजना संदर्भात सर्व क्षेत्रिय अधिकार्यांनी पालन करण्याची दक्षता घ्यावी.

(एकनाथ डवले)

सचिव (मृद व जलसंधारण)
महाराष्ट्र शासन

प्रतिलिपी : १) विभागीय आयुक्त (सर्व),

२) आयुक्त, मृद व जलसंधारण, वाल्मी, औरंगाबाद, यांनी वरील सूचना सर्व संबंधीत क्षेत्रीय यंत्रणांना कळविण्यात याव्यात.